

Fonetyka

Głoska, litera, sylaba

1. Alfabet – to zbiór liter ułożonych w ustalonym porządku.
a, ą, b, c, ć, d, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ó, o, ó, p, r, s, ś, t, u, w, y, z, ź, ż
2. **Głoskę słyszymy**. Najmniejszy, dający się wyodrębnić słuchowo, element wypowiedzi nazywamy głoską. (sz, dz, ą, a, ć ...). Może być głoska zapisana jedną literą (np. a, k, z) lub za pomocą kilku liter (np. sz, cz, dz, dzi – np. dzia-ło)

Podział na głoski wyraz Szczecin, dzwon; Sz cz e ć i n, dz w o n

3. **Literę piszemy** – to pojedynczy znak graficzny (s z c z e c i n, d z i e ń).

Sylaba – wyrazy można podzielić na sylaby. Każda sylaba musi zawierać jedną samogłoskę. Sylabę może tworzyć tylko samogłoska z jedną spółgłoską lub samogłoska z kilkoma spółgłoskami (brat – jedna sylaba, sios – tra - dwie sylaby).

Czasem zdarza się, że sylabę tworzy tylko samogłoska bez spółgłosek (u-czeń, na- u –czy-ciel, e-cho)

Litera „i”

- **i - przed samogłoską** nie tworzy sylaby, służy ona bowiem tylko do oznaczenia miękkości (ziemia; zie – mia, piecyk; pie –cyk) W obu przypadkach sylabę tworzy samogłoska e.
- **i przed spółgłoskami i na początku wyrazów** tworzy sylaby i pełni funkcję zmiękczej (mina, stolik) lub tworzy tylko sylabę (i-gła, naiwność), bo nie ma co zmiękczać.

4. Przenoszenie wyrazów – dokonujemy zgodnie z podziałem na sylaby:
 - a. nie dzielimy wyrazów jednosylabowych (nić, brat, rak),
 - b. nie dzielimy głosek, które zapisuje się za pomocą dwóch lub więcej liter (tacz-ka),
 - c. rozdzielamy dwie takie same litery obok siebie (ryn – n a),
 - d. oddzielamy od wyrazu cząstki takie jak: *naj-*, *przed-*, *bez-* (naj – mniejszy, przed- wiośnie).

Podział głosek

5. Głoski dzielimy na:
 - a. samogłoski – jest ich 8 (a, ą, e, ę, i, y, o, u),
 - b. spółgłoski – pozostałe głoski.

6. Spółgłoski dzielimy na

- a. twarde – podczas ich wymawiania środkowa część języka nie zbliża się do podniebienia są to: b, c, cz, d, dz, f, g, h (ch) k, l, ł, m, n, p, r, s, sz, t, w, z, ż (rz)
- b. miękkie – bi, ć, di, dź, fi, gi, hi, (chi) j, ki, li, mi,ń, pi, ś, ti, wi, ź - miękkość spółgłosek oznaczamy za pomocą litery – *i* – lub kreseczki nad literą (siedzę, spanie, ściana).
Jeżeli spółgłoska miękką występuje przed samogłoską, to miękkość tej spółgłoski oznaczamy za pomocą litery *i*, (ciepło, kosiarka)

Temat i końcówka

Rzeczownik odmieniany przez przypadki możemy podzielić na dwie części:

- ↳ *temat*
- ↳ *kończóvkę*

<p>Temat to stała dla każdego rzeczownika część wyrazu, która w odmianie się nie zmienia, <i>np. w odmianie rzeczownika Andrzej tematem jest Andrzej:</i></p> <p>M. Andrzej ∅ D. Andrzej a C. Andrzej owi B. Andrzej a N. Andrzej em Msc. Andrzej u W. Andrzej u</p>	<p>Kończówka to zmieniająca się podczas odmiany część wyrazu, <i>np. w odmianie rzeczownika Andrzej końcówki są następujące:</i></p> <p>M. Andrzej ∅ D. Andrzej a C. Andrzej owi B. Andrzej a N. Andrzej em Msc. Andrzej u W. Andrzej u</p>
--	--

∅ - zero morfologiczne, oznacza brak czegoś, zniknięcie, tutaj: brak końcówki w M. l. poj.

Jak szukać tematu?

- ↳ w rzeczownikach rodzaju męskiego tematem jest forma mianownika w liczbie pojedynczej, np. **kot**
- ↳ w rzeczownikach rodzaju żeńskiego temat uzyskujemy, odrzucając w mianowniku liczby pojedynczej końcówkę –**a** lub –**i**,
np. mama (**mam** –a), pani (**pan** –i),
- ↳ w rzeczownikach rodzaju nijakiego temat uzyskujemy, odrzucając w mianowniku liczby pojedynczej końcówkę –**o** lub –**ę**,
np. **okno** (**okn** –o), **źrebię** (**źreb(i)** –ę)

d) Odmiana rzeczownika – oboczności

Oboczności

W temacie rzeczownika występują czasem niewielkie zmiany; głoski zmieniają się, pojawiają lub znikają. Takie zmiany nazywamy **obocznościami**. Oboczności zaznaczamy obok odmienionego wyrazu, w którym wystąpiły, np.

M. rower ∅	M. nog a	M. pies ∅
D. rower u	D. nog i g : g'	D. ps a p' : p, e : ∅
C. rower owi	C. nodz e g : dz	C. ps u p' : p, e : ∅
B. rower ∅	B. nog ę	B. ps a p' : p, e : ∅
N. rower em	N. nog ą	N. ps em p' : p, e : ∅
Msc. rowerz e r : rz	Msc. nodz e g : dz	Msc. psi e p' : p, e : ∅, s : s'
W. rowerz e r : rz	W. nog o	W. psi e p' : p, e : ∅

Taki zapis oznacza, że w miejscowniku i wołaczu wystąpiła oboczność 'r do rz' i nastąpiła zmiana tematu z **rower** na **rowerz**

Oboczności dzielimy na:

- ✦ **jakościowe** – gdy jedna głoska zamienia się na inną, np. **r : rz, g : dz, o : ó**
lub twarda głoska zmienia się w miękką i odwrotnie, np. **p' : p, s : s'**
- ✦ **ilościowe** – gdy jakaś głoska pojawia się lub znika, najczęściej głoska „e”, np. **pies – psa**